

LIUBIȚA RAICHICI

*Vasko Popa –
o frontieră poetică*

Colecția: BIBLIOTECA IDEEA EUROPEANĂ
Coperta și colaj: Florin AFLOAREI

Editori: Aura CHRISTI & Andrei POTLOG
Lector: ION LAZU
Tehnoredactor: Carmen DUMITRESCU

Editura Ideea Europeană
OP-22, CP-113, Sector 1, București,
Cod 014780, România
Tel/Fax: 4021-2125692; 4021-3106618
E-mail: office@ideeaeuropeana.ro
www.ideeaeuropeana.ro

Anul apariției: 2012
Ediție Digitală

ISBN 978-606-594-140-3

Copyright © 2012 Ideea Europeană

LIUBIȚA RAICHICI (LJUBICA RAJKIĆ) s-a născut în 19 ianuarie 1962 (de Bobotează, după calendarul pravoslavnic vechi, dimineța devreme, pe un ger, încât nimeni nu a mai încercat să se nască în ziua aceea) într-un orașel pe Dunăre, la Moldova-Nouă, județul Caraș-Severin, aflat la porțile intrării Dunării în România. Într-o familie de sârbi, producători și iubitori avizați de vinuri (tatăl Jiva și mama Olga, chiaburi, desigur), proaspăt întorși din deportarea în Bărăgan.

A făcut toate școlile care i s-au cerut, inclusiv facultatea la Universitatea de Vest din Timișoara (Facultatea de Filologie, Secția Limba și literatura rusă, Limba și literatura română, 1985, ca să înțeleagă ce-au avut Stalin și Dej cu ea...), studii postuniversitare, tot acolo, la Catedra de limbi slave (specializare „Antropologie și lingvistică” domeniul slavo-român, în 2005, ca să poată accede, în cunoștință de cauză, la înaltă școală multiculturală, balcanico-mondială vaskonichitiană) și, în final, studii doctorale, la aceeași Universitate timișoreană (la Facultatea de Istorie, Teologie și Litere, în perioada 2005-2008, cu tema „Vasko Popa în literatura română”, coordonator fiind cărturarul, prof. univ. dr. Cornel Ungureanu), pentru că ea avea la Vasile Popa o veche datorie morală.

Acest studiu este, de fapt, lucrarea de doctorat. În ce a constat datoria? Un an de zile nimeni, dintre cei deportați, nu a avut dreptul la vizite externe lagărului, să le zic așa. Și oricum, ai mei erau la 1000 de km depărtare de casă. După primul an, când au apărut și rudele noastre (da, poate că, într-o zi, o să scriu această saga...) au adus și un ziar, cu poemul lui Vasile Popa junior „Crne seobe” („Migrațiile negre”). Nu știu cât s-au priceput ai mei la poezie. Dar în moto-ul poemului, preluat din ziarul belgradean „Pravda”, scria clar, negru pe alb, că și niște minoritari „iugoslavi” au fost deportați... acest poem i-a convins pe deportații mei „iugoslavi” că planeta știe, a aflat, și deci, ei vor fi lăsați, într-o zi, să plece de acolo... Târziu am realizat că Vasile Popa este poetul Vasko Popa, cel mai important scriitor de pe întreg spațiul ex-iugoslav, încă din timpul vieții sale, cel mai cunoscut în Europa și în toată lumea poetică, cel mai tradus...

A scris mai mult decât a publicat.

A publicat următoarele volume de versuri: 1. *Vertu na istinu (Cu adevar în fața vântului)*, volum în casetă, București, editura Kriterion, 1986; 2. *Tišina pred srpsku reč (Liniștea dinaintea unui cuvânt sârb)*, editura Decjje novine, Gornji Milanovac, S.F.R. Jugoslavija, 1991; 3. *Bogu iza Leda (În spațiile Domnului)*, editura Uniunii Sârbilor din România, Timișoara, 1996; 4. *Pomilovanje (Miluiește)*, editura Uniunii Sârbilor din România, Timișoara, 1997; 5. *Štiința despre iluzii (Nauka o iluzijama)*, volum bilingv (sârbo-român), editura Hestia, Timișoara, 1997; 6. *Voljena u slobodno vreme (Iubită în timpul liber)*, volum editat drept premiu Srpska književna nagrada, Beograd, F.R. Jugoslavija, 2000; 7. *Sârbește, într-o limbă necunoscută* (volum în limba română), editura Timpul, Reșița, 2000; 8. *Jovan Nebeski (Ioan Cerescul)*, editura Uniunii Sârbilor din România, Timișoara, 2003;

În curs de apariție: 9. *Srb (Sârb)*, volum bilingv sârbo-francez, editura Meridijani, colecția International Festival of Poetry, Smederevo, Serbia;

10. *113 poema i 13 pauza (113 poeme și 13 pauze)*, antologie de poezie, editura Književne Opštine Vršac, Vršac, Serbia; 11. *Vasko Popa – o integrală poetică*, traducerea integrală a operei lui Vasko Popa, editura Institutului Cultural Român, București; 12. *Ljubavnadlanu.com (Iubirepepalmă.com)*, (volum de poezie bilingv, sârbo-român), în discuții cu editura Brumar, Timișoara.

O CRONOLOGIE SUCCINTĂ A VIEȚII ȘI OPEREI LUI VASKO POPA

1922 – Vasilie (consacrarea literară o va cunoaște sub pseudonimul Vasko) Popa s-a născut pe 29 iunie, în satul Grebenăț (Grebenac), comună Biserica Albă (Bela Crkva), la treizeci de kilometri de orașul Vârșeț (Vršac), într-o familie de români bănățeni, din tatăl Vasilie, funcționar bancar, și mama Emilia, casnică, născută Uroševici-Suciu.

1926 – După primii ani ai copilăriei petrecuți prin satele bănățene Grebenăț (Grebenac), Dupliaia (Dupljaja), Straja (Straža), se mută cu părinții la Vârșeț, unde tatăl său se va angaja la *S. A. Luceafărul*, în calitate de funcționar bancar.

1932 – Termină Școala Generală și se înscrie la Liceul Real din Vârșeț.

1938 – La 1 ianuarie publică, fiind elev în clasa a VI-a (respectiv clasa a X-a), în ziarul liceal *Novi Srednjoškolic (Noul Licean)* povestirea *Crno mače (Pisica neagră)* și tot acolo va continua să publice primele sale compuneri literare.

1939/1940 – Termină Liceul Real și la examenul de Bacalaureat obține calificativul excelent (minus matematica!).

– Popa (care tocmai terminase Liceul) o va cunoaște pe frumoasa sa colegă Haša Singer, elevă în clasa a VII-ea (respectiv clasa a XI-a) și din acea clipă și până la sfârșitul vieții ei vor rămâne nedespărțiți. Popa îi va dedica

toate volumele sale de poezii și va recunoaște, mai târziu, că Haša a fost principala sa sursă de inspirație...

1940 – În toamnă, Vasko se înscrie la Facultate de Filosofie din Belgrad.

– La sfârșitul lunii noiembrie se transferă la Facultatea Tehnică din Belgrad.

– Începutul celui de-al doilea Război Mondial îl va surprinde la Vârșet, în casa părintească.

1941 – Vine la București unde se înscrie, la insistențele părinților, la Facultatea de Medicină. La București va rămâne doar un an.

1942 – Din septembrie și până în decembrie 1943 este la Viena, unde se înscrie la Facultatea de Filozofie.

1943 – În perioada mai-august, este închis în Lagărul de concentrare nazist din Veliki Bečkerek (astăzi, orașul Zrenjanin). Părinții „îl răscumpără” și astfel este eliberat.

1944 - Se întoarce la Viena unde va rămâne până în septembrie, va frecventa cursurile de literatură franceză și germană, va lucra ca vatman de tramvai, se va întâlni cu tinerii de orientare stângă, de câteva ori va scăpa de urmăririle Gestapo-ului, până la întoarcerea sa la Vârșet, când orașul a fost eliberat.

– În octombrie, imediat după întoarcere, este primit în Uniunea Tineretului Comunist din Iugoslavia (UTCI), iar la sfârșitul lunii a fost admis deja în Partidul Comunist Iugoslav (PCI).

– Călătorește la București (cu camionul sau cu trenul) pentru a procura hârtie de tipărit ziare sau reviste, dar și în calitate de delegat cultural.

1945 – Continuă studiile la Grupa de Romanistică a Facultății de Filosofie din Belgrad și totodată este angajat redactor la *Radio Belgrad* și revista *Književne novine* (*Ziarul literar*).

1946 – 11 august, la Coștei înființează, împreună cu Florica Ștefan, Aurel Gavrilov (cu care va rămâne prieten până la sfârșitul vieții) și alții, suplimentul literar *Libertatea literară*, care va deveni, în ianuarie 1947, revista *Lumina*.

1947 – În ianuarie Popa devine redactorul șef al revistei *Lumina*, care reprezintă de fapt prima revistă literară în limba română din Iugoslavia; din redacție mai făceau

parte Radu Flora, mai târziu profesor la Facultatea de Filosofie din Belgrad, Aurel Gavrilov și Ion Markoviceanu.

1949 – Termină studiile. La examenul de Licență, unde a susținut lucrarea cu temă „Lirica sârbă din secolele XV și XVI“, a obținut nota 8 (deși pe lucrarea sa, profesorul Dragoljub Pavlović a scris cu creionul nota 10!).

– Publică în *Književne novine* primele versuri dedicate Hașei, care vor deveni celebre: *Očiju tvojih da nije... (Ochii tăi de n-ar fi ...)*.

1950 – Apar și stârnesc mare interes (și vâlvă) primele poezii în revista *Književne novine* și ziarul *Borba*, mai târziu în *Mladost* și *Književnost*.

1951-1953, este Secretarul general al *Societății Culturale de Colaborare Iugoslavia – Franța*.

1952 – În vară, Popa devine membru al Uniunii Scriitorilor din Serbia, împreună cu Miodrag Pavlović, Miodrag Đurđević, Slobodan Đžunić și Todor Tošić.

Se fac simțite criticile nefavorabile și virulente din partea aparatului critic aservit Partidului Comunist Iugoslav.

1953 – Apare primul său volum de versuri *Kora (Scoața)*, la editura *Novo pokolenje*, Beograd. Cartea este în format mic și este dedicată Hașei. Poeziile au fost scrise în perioada 1943-1953. Prima apreciere pozitivă vine de la Zoran Mišić, unul dintre cei mai avizați și apreciați critici ai vremii.

– Vasko Popa devine idolul tinerei generații. Este criticat sever de susținătorii literaturii proletcultiste, de apărătorii realismului socialist. Un rol deosebit de important în apărarea lui Popa îl joacă poetul și în același timp un important comisar al partizanilor, Tanasije Mladenović (în ziarul *Politika*).

– Anul 1953 se află sub semnul războiului dus pro sau contra Vasko Popa. Ziarele vremii consemnează criticile din ce în ce mai virulente aduse poetului de criticul marxist numărul unu al vremii, Ivan Lerić.

– Primește pentru volumul *Kora* prestigiosul premiu literar *Brankova nagrada*. Despre Vasko Popa se vorbește și scrie peste tot.

1954 – Devine redactor la editura *Nopok*, care se va numi mai târziu *Nolit*.

– La insistențele prietenilor îl traduce din franceză în sârbo-croată pe Paul Eluard.

– În septembrie participă la a doua Bienală Internațională de Poezie din Belgia, cu tema *Poezia și limba*. Popa își va încheia referatul la acest simpozion cu fraza „*Revoluții în literatură se realizează în egală măsură prin intermediul ideologiei și al limbii.*”

1955 – Cotidianul *NIN* publică un studiu amplu al poetului Borislav Mihajlović Mihiz, o paralelă între Popa și Pavlović „*Ceea ce Dučić și Rakić au reprezentat pentru poezia noastră la început de secol (al XX-lea, n.t.) ceea ce Crnjanski și Rastko Petrović au însemnat două decenii mai târziu, reprezintă, fără îndoială, pentru mijlocul de secol, Miodrag Pavlović și Vasko Popa: ei sunt inițiatorii, cotitorii, modernizatorii, cercetătorii și creatorii. Cronicarii timpului. Bornele poeziei. Călăuzele dezvoltării...*”

– Are loc o seară de poezie la Vârșeț, care s-a transformat într-un irepetabil miting de poezie, despre care vârșețenii mai în vârstă povestesc cu nostalgie și astăzi, împreună cu Miodrag Pavlović și Bogdan Mihiz!

1956 – Îi apare al doilea volum, *Nepočin-polje (Câmpul neodihnei)*, Editura Matica srpska, Biblioteca Savremenici, ediție îngrijită de Aleksandar Tišma, Novi Sad.

– În cursul verii, la Belgrad, Popa este gazda și ghidul lui Jean-Paul Sartre și al Simonei de Beauvoir, fiind unul dintre cei mai buni cunoscători ai culturii și literaturii franceze.

– Participă la Congresul Scriitorilor Români, împreună cu poetul Grigor Vitez (în vara lui 1956).

1957- Pentru volumul *Nepočin-polje* primește premiul „*Zmajeva nagrada*”.

– Se întâlnește la Belgrad cu Gaetan Picon și Alain Bosquet. Și din această întâlnire se va lega o prietenie pe viață.

1958 – Compozitorul Dušan Rađović compune o cantată pe versurile poemului lui Popa *Čele-kula*, iar compozitorul croat Mirko Kelemen compune și el mai multe melodii pe versurile din ciclul *Jocurile*.

– La sfârșitul lunii septembrie merge, împreună cu prietenii săi Miodrag Pavlović și Živorad Stojković, în pelerinaj pe Muntele Sfânt Athos, la mănăstirea Hilandar.

Începe să scrie versuri antologice despre mănăstirile sârbești (pe care le-a vizitat, în general, singur) Kalenić, Žiĉa, Sopoćani, Manasija etc.

– Apare antologia de creație populară sârbă, întocmită de Popa, *Od zlata jabuka (Mărul de aur)*.

1959 – Împreună cu Dušan Matic și Zoran Mišić, Popa îl găzduiește, la Belgrad, pe Roland Barthes.

– La Paris îi apare prima traducere în limba franceză, este vorba de o selecție sub titlul *Vrati mi moje krpi-ce (Dă-mi zdrențele mele înapoi)*, în traducerea lui Zoran Mišić și a lui Alain Bosquet (editor Pierre Seghers).

1960 – Apare și-n limba poloneză, în Cracovia, o traducere realizată de Z. Stoberski și J. Zicea.

– Editura *Nolit* îi publică *Urnebesnic (Antologie de tămbălău și gălăgie)*, de fapt o antologie de umor poetic (prima de acest gen în literatura sârbă).

– Alain Bosquet publică la Paris un amplu studiu despre poezia modernă, la editura *Hachette*, cu titlul *Cuvânt și avânt*, iar pe Vasko Popa îl include între primii șase cei mai importanți poeți contemporani.

– La *Asociația Scriitorilor Sârbi* este ales membru al colectivului redacțional pentru ediția „*Monumentele artistice ale Iugoslaviei*” și totodată, este membru al colectivului redacțional al colecției „*Literatura sârbă veche*”.

1962 – Apare și o a treia antologie întocmită de Popa, *Ponoćno sunce (Soarele de la miezul nopții)*, Editura *Nolit*, Biblioteca Orfej, redactor Zoran Mišić, o selecție de texte privind fantasticul în literatura sârbă, secolele XIII-XX.

1963 – La editura *Prosveta* se reeditează volumul *Nepočin-polje (Câmpul-neodihnei)* prefătat de Miodrag Pavlović.

– Despre poezia lui Vasko Popa, editura *Prosveta* publică studiul lui Karlo Ostojić, *Između stvari i ništavila (Între lucruri și nimicnicii)*.

– La Belgrad vine o delegație a scriitorilor italieni. Cu această ocazie Popa se va împrieteni cu unul dintre cei mai importanți poeți italieni, Giancarlo Vigorelli.

1964 – În Sala mare a Casei Sindicatelor de la Belgrad se va organiza unul dintre cele mai impozante mitinguri de poezie din istoria Iugoslaviei, unde au citit: Vasko Popa,

Dušan Matic, Miodrag Pavlović, Dragan Jeremić, Matija Bećković, Dragan Kolundžija și Borislav Petrović.

– La începutul verii Popa vine în România ca membru al delegației Uniunii Scriitorilor din Iugoslavia, cu ocazia comemorării a 75 de ani de la moartea lui Mihai Eminescu; în România va sta aproape două săptămâni, împreună cu poetul Ivan V. Lalić, și va participa la toate simpoziioanele și la premiera dramei *Eminescu* a lui M. Ștefănescu.

– Apare volumul *Antologija srpskog pesništva* (*Antologia Poeziei Sârbe, sec.XIII-XX*) a lui Miodrag Pavlović, dedicată lui Vasko Popa, el fiind și cel mai bine reprezentat poet din antologie.

– Poezia lui Popa apare și-n limba slovenă, în traducerea lui Ciril Zlobec, editura *Državne založbe Slovenije*.

– Influența poetică a lui Popa se extinde pe tot teritoriul Iugoslaviei. O astfel de influență nu a avut-o niciun poet până la el, niciunul după el.

– La Munchen, în Germania de Vest, la editura *Langewische-Brandt*, în traducerea lui Karlo Dedinac, Popa apare și-n limba germană.

– La Praga, editura *Odeon* publică o selecție din Popa, *Vrati mi moje krpice* (*Dă-mi zdrențele mele înapoi*) în traducerea Irenei Verigove.

1965 – Nichita Stănescu îl traduce în limba română.

– atât *Kora* (*Scoarța*) cât și volumul *Neopčin-polje* (*Câmpul neodihnei*) apar la Bratislava, în limba slovacă.

– Este invitat la Berlin, unde, la Academia de Arte, ține o prelegere despre poezia europeană a momentului.

1968 – Călătorește la Viena pentru a i se decerna premiul „Herder“. Acesta i-a fost acordat în Sala mare a Ministerului Culturii de la Viena; cu această ocazie au fost recitate versurile lui Popa din ciclul *Belutak* (*Piatra albă*); Popa și-a început discursul spunând: „*Primesc acest premiu, în primul rând, ca o laudă adusă poeziei poporului meu și a limbii sale. Tot ce reușește un poet să obțină în creația sa se datorează marilor săi antecesorii: de la ei primește o dublă morală: despre miturile trecutului și despre înnoirile viitoare. De la ei învață ce trebuie făcut pentru a se repeta minunea numită poezie. Pentru că fiecare poezie are toate caracteristicile minunii, care se reduc la una singură: irepetabilitatea...*”.

– De la Viena, Popa călătorește la Paris, la Teatrul Națiunilor (fiind oaspetele Editurii *Gallimard*), unde sunt organizate, în onoarea sa, seri de poezie.

– La Belgrad i se organizează, la Casa Tineretului, o seară literară de mare răsunset.

– Se solidarizează cu studenții belgrădeni, răsculați împotriva regimului, împreună cu scriitorii Desanka Maksimović, Branko Ćopić, Danilo Kiš, Borislav Pekić, Matija Bećković, și cu aceasta ocazie citește versuri în public.

– În septembrie călătorește în Belgia, la Bienala de Poezie *Knokke*.

– Îi apare la editura *Prosveta* volumul de versuri *Sporedno nebo (Cerul secund)*, urmat de un număr impresionant de articole în presa de specialitate.

– Versurile îi apar la Budapesta, la editura *Europa*, în traducerea lui Vereș Șandor .

– Apare o selecție de versuri și în macedoneană, tipărită la Scopie, în traducerea și selecția poetului Vlada Urošević.

1969 – Vede lumina zilei a patra ediție a volumului *Kora (Scoarța)*, la cincisprezece ani după prima ediție.

– Popa este publicat la Londra, în limba engleză, în traducerea lui Anne Pennington, la *Penguin Books*.

– Popa este din nou publicat la München în germană, în traducerea lui Mile Dor și Karlo Dedinac, la editura *Hanzer*.

– La sfârșitul verii călătorește la Londra, la Festivalul Internațional de Poezie; citește trei seri la rând în Sala mare din Quin Elisabeth Hool, în fața a mii de ascultători.

– Poetul englez Ted Hughes publică la Londra un studiu, *Crearea poeziei*, în care, dintre poeții din afara spațiului anglo-saxon, îi citează doar pe poetul ceh Miroslav Holub și pe poetul sârb Vasko Popa; este pentru prima dată când un eseist englez citează un poet iugoslav, pentru a-și susține teza despre poezie, ca fenomen estetic.

1970 – Apare în SUA volumul lui Popa *Mala kutija (Cutia mică)*, la *The Charioteer Press*, în traducerea lui Charles Simic.

– Popa apare și la Paris, la *Gallimard*, în traducerea lui Alain Bosquet, care l-a tradus pe Popa și cu 11 ani în

urmă. Cu această ocazie, la Université de Paris a avut loc un recital de poezie.

– Călătorește în SUA la Festivalul Internațional de Poezie, citește versuri la Washington, la Muzeul Guggenheim din New York, și-n multe alte locații:

1971 – În iulie este invitat în Olanda, la Festivalul Internațional de Poezie, unde vizitează orașele Amsterdam și Rotterdam, împreună cu alți douăzeci de poeți de vârf din Europa, America și Africa.

– Editura *Matica srpska* din Novi Sad publică, în colecția *Srpska književnost u sto knjiga (Literatura sârbă în o sută de cărți)*, și un volum de poeme (selecție) Vasko Popa, cu prefața semnată de Ivan V. Lalić.

1972 – În aprilie Vasko Popa devine membru corespondent al Academiei Sârbe de Știință și Artă. Referatele-recomandări au fost întocmite de doi academicieni scriitori, Skender Kulenović și Antonije Isaković.

– Înființează, pe 29 mai, *Književnu Opštinu Vršac (Comuna Literară Vârșeț)*, o asociație unică în Iugoslavia, cu deviza „*Noi iubim poezia!*” Apare, cu această ocazie și o colecție unicat, denumită *Slobodno lišće (Frunze libere)*, scrisă pe vederi, purtând imaginea scriitorului publicat, sau imagini legate de viața acestuia.

– Apare, la editura Vuk Karadžić, noul său volum *Uspravna zemlja (Țara verticală)*.

1973 – Este tradus în limba norvegiană (traducător Svein Monnesland), la Oslo, cu titlul *Ognjene vučica (Lupoaca de foc)*.

– *Earth Erect (Țara verticală)* apare și în Anglia și în SUA, în traducerea lui Anne Pennington.

– În vara acestui an Popa participă la Festivalul Internațional de Poezie la Londra, unde este întâmpinat ca un mare poet, unul dintre cei mai mari din lume. Organizatorul a scos un disc ce conține și șapte poeme ale lui Popa, pe care el însuși le-a citit cu ocazia unei alte vizite la Londra, din 1969. Lui Popa i se organizează, în mod excepțional, o seară de poezie. Chiar s-a tipărit și o vedere cu poemul lui Popa *Kosova pesma (Cântecul mierlei)* din ciclul *Kosovo polje (Câmpia mierlei)*, în traducerea lui Anne Pennington.